

ER FRYGTEN FOR FORÆLDREANSVAR IKKE LÆNGERE KUN EN LITTERÆR FREMTIDSFIKTION?

I 1970'erne frygtede vi en velfærdsstat, der ville invadere og underminere forældrenes frihed til og ansvar for at skabe en familie. I 2020 er forældrenes frygt, at de ikke tager tilstrækkeligt ansvar for barnets udvikling. Både stat og forældre deler denne frygt – men ingen har mere grund til at frygte et for stort forældreansvar end de svage stillede forældre.

Af CLAUS HOLM,
LEDER AF DPU, AARHUS UNIVERSITET

For 20 procent af de danske skoleelever har corona-skolen været en negativ oplevelse socialt og fagligt. Det omfatter især elever af forældre med lav socio-økonomisk baggrund. Dette resultat stammer fra forskning i nedlukningen af danske skoler i foråret 2020. Undersøgelserne – der resulterede i rapporten *Nødundervisning under coronakrisen* – blev gennemført af forskerne Ane Qvortrup, Lars Qvortrup, Karen Wistoft og Jacob Christensen. Mere generelt indikerer resultatet, at når staten erklærer landet i en nødsituation, så gør fordelingsrealiteten sig gældende – med forøget styrke og synlighed.

Nedlukningen af skolerne kastede blandt andet et spotlys, på forældre, der ikke magter at tage ansvar for at hjælpe med skolearbejdet. Samtidig var det netop elever fra den type familier, der især mistrivedes under nedlukningen. Lyden af et lettelsens suk var derfor stort, da skolen igen tog over og genåbnede. Og det kom i øvrigt fra alle forældre.

Hvorfor? Mit bud er, at det drejer sig om en øget frygt for, at man ikke tager forældreansvaret for familien som trivsels- og læringsmiljø kvalificeret nok på sig. I den forstand eksponerer coronakrisen et skifte i frygten for forældreansvaret, der har været undervejs længe. Professor Lasse Horne Kjældgaard beskriver i bogen *Meningen med velfærds-*

staten – da litteraturen tog ordet og politikerne lyttede (2018), hvordan den dystopiske kritik af velfærdsstaten synes at være frygten for, at staten underminerer familieinstitutionen. For eksempel træder staten i Henrik Stangerups fremtidsroman *Manden der vil være uskyldig* (1973) i forældrenes sted, idet familiestiftelse sker gennem udstedelse af forældrecertifikater på statens nåde.

Udtrykt på anden vis er spørgsmålet, om det, vi aktuelt er vidne til fra statens og forældrenes side, rent faktisk er en frygt for, at forældre- og familieansvaret ikke bliver løftet godt nok. Er det tilfældet, har vi været vidne til et skifte i både fordelingen af ansvar og måden, man forventer, at forældre skal tage ansvaret på sig på. Fra et fokus på at forebygge dårlige vilkår for forældreskab til at ansvarliggøre forældre mere direkte.

I 1970'erne talte man mindre om dårlige forældre. I stedet lå vægten på at tale om dårlige vilkår for at være det og om at fjerne disse sociale og økonomiske barrierer for arbejderbørn. Lighedsidealet dominerede, og statens lighedsbestrebelse skulle skabe et brud med den sociale arv. Læreren blev en socialpædagogisk opdragende agent i forhold til både eleven og elevens familie i kampen for et bedre og mere lige samfund. Men uden stor nok effekt. I hvert fald hvis man lytter til kritik af 1970'ernes indsats. Henning Fonsmark kritiserer i bogen *Kampen mod kundskaber* fra 1996 indsatsen. Han peger for eksempel på, at selv socialdemokrater som

Helle Degn sidst i 1970'erne pegede på, hvor lidt man opnåede af lighedens vej, så længe arbejderklassens børn var under påvirkning af deres forældre.

Springer vi frem til starten af 00'erne, ser vi forestillingen om forældrenes pligt til at tage et kvalificeret ansvar vokse sig stadigt stærkere. Ikke 'kun' ved at støtte op om barnets hverdag i dagtilbud og skole, men også ved at gøre hjemmet til en del af barnets læringsrum. Lærere og pædagoger bliver ikke eneansvarlige for barnets udvikling, men uddelegerer og vejleder om, hvordan forældre kan tage ansvaret for at udgøre et læringsmiljø på sig.

Og rykker vi videre frem i tiden til i dag, til 2020, så er viljen på tværs af politiske partier til at ansvarliggøre forældre for en tidlig, fortsættende og kvalificeret udviklingsindsats af deres barn stadigt mere tydelig. Det handler om at støtte forældre i deres forældreindsats, men også om at insistere på, at de bruger denne støtte til at tage et kvalificeret ansvar for barnets tarv på sig. Og denne vægt på og støtte til 'barnets tarv' betyder, at barnet bliver en statsautoriseret person med rettigheder, der gør det muligt – for barnet selv og staten på vegne af barnet – at klage over forældres utilstrækkelige måde at tage ansvar for deres forældreskab på sig på.

Med det budskab ser vi en ny frygt spire frem hos forældre – frygten for ikke at tage ansvaret som lægmandspædagogiske forældre godt nok på sig. Godt stillede forældre tager det typisk på sig ved at være både kritiske og utilfredse med både de professionelle og egen indsats. Mens svagere stillede forældre ofte 'bare' er tilfredse og taknemmelige over for lærere og pædagoger – og afmægtige som lægmandspædagoger.

'Fear is a great motivator' siges det, især i USA. Og når det gælder frygt som motiverende kraft, gør ulighedens fordelingsrealitet sig gældende. Her har særligt de svage stillede forældre grund til at frygte idéen om den øgede vægt på forældreansvar for barnets tarv.

